

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29248,Arthur-Greiser-wzorcowy-nazista.html>

Fot. NAC

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Arthur Greiser - wzorcowy nazista

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: WOJCIECH WICHERT 05.12.2018

Arthur Greiser był wysokim rangą politykiem, który zainicjował Holocaust w okupowanej przez Niemcy Polsce. Na terenie rządzonego przez niego Kraju Warty (Reichsgau Wartheland), wprowadzał ludobójcze i rasistowskie praktyki, dzięki czemu mógł nazywać ziemię mu podległą „okręgiem wzorcowym”.

Młodość i utrata „ziem ojczystych”

Arthur Karl Greiser urodził się 22 stycznia 1897 r. w Środzie Wielkopolskiej (niem. Schroda), w pruskiej Prowincji Poznańskiej, w rodzinie wywodzącej się z niezamożnej klasy średniej. Po trzyletnim pobycie w szkole powszechnej, kształcił się w gimnazjum humanistycznym w Inowrocławiu. Po wybuchu I wojny światowej wstąpił do cesarskiej marynarki wojennej. W kwietniu 1917 r. został wybrany do jednostki lotnictwa marynarki wojennej, która stacjonowała we Flandrii w Belgii. Jako obserwator lotniczy dosłużył się nie tylko stopnia oficerskiego, ale został również kilkakrotnie odznaczony za swoje dokonania bojowe, w tym Krzyżem Żelaznym I klasy. W maju 1918 r. rozpoczął kurs w szkole samolotów bojowych, a pod koniec lata tegoż roku został ponownie wysłany do Flandrii, gdzie we wrześniu jego samolot został zestrzelony, a on sam został ciężko ranny.

Pomimo tego, że w późniejszych latach z lubością kreował się na nieustraszonego asa przestworzy, jego kariera pilota bojowego była nie tylko krótka, ale i mało efektowna.

Pomimo tego, że w późniejszych latach z lubością kreował się na nieustraszonego asa przestworzy, jego kariera pilota bojowego była nie tylko krótka, ale i mało efektowna. Podczas pobytu w szpitalu dowiedział się o kapitulacji wojennej Niemiec w listopadzie 1918 r., co nie wywołało jednak u niego wyraźnej radykalizacji poglądów politycznych. Poczucie krzywdy pojawiło się dopiero, kiedy jego rodzinna Prowincja Poznańska została włączona do odrodzonego państwa polskiego w wyniku powstania wielkopolskiego na przełomie lat 1918 i 1919, co spowodowało, że on i jego bliscy musieli opuścić te tereny. Doświadczenie to w dużym stopniu wpłynęło na ukształtowanie się u Greisera ksenofobicznego nacjonalizmu i antypolonizmu, połączonych z chęcią zemsty za utratę swojej „małej ojczyzny”.

**Arthur Karl Greiser, prezydent
Senatu Wolnego Miasta Gdańska-
fotografia portretowa w
mundurze - 1934 (NAC)**

Rozwój kariery politycznej

Po zwolnieniu ze służby wojskowej Greiser osiadł w Gdańsku, gdzie do 1920 r. był aktywny w oddziałach freikorpsów. W 1921 r. wstąpił do loży masońskiej. Ponieważ okresami bywał bezrobotny, miał się różnych zajęć, np. w handlu czy obwożąc turystów wynajętą motorówką po Gdańsku.

By zrekompensować sobie swoją niestabilną sytuację materialną, próbował swoich sił w polityce. Był zaangażowany w działalność różnych nacjonalistycznych stowarzyszeń kombatanckich (m.in. Stahlhelmu). W latach 1922-1923 z powodzeniem nawiązał też pierwsze kontakty z Adolfem Hitlerem, który szybko go zafascynował. Do NSDAP wstąpił jednak dopiero w 1929 r. Jego kariera polityczna nabrała wówczas rozpędu. W niedługim czasie został wybrany deputowanym do parlamentu Wolnego Miasta, a po zwycięskich dla narodowych socjalistów lokalnych wyborach w maju 1933 r. objął najpierw stanowisko wiceprezydenta, a rok później prezydenta gdańskiego Senatu.

Robert Ley (w środku) i Arthur Greiser (pierwszy z prawej) w towarzystwie innych oficerów w drodze do gmachu administracji cywilnej w Poznaniu - październik 1939 r. (NAC)

Do 1939 r. angażował się przede wszystkim w dyskryminację miejscowych Polaków oraz Żydów, a także w działania zmierzające do przyłączenia Gdańska do Rzeszy. Był również zastępcą tamtejszego gauleitera Alberta Forstera. Między tymi dwoma politykami rozwinęła się w tamtym okresie zaciekle walka o władzę, w której Greiser, z racji jego późnego przystąpienia do partii oraz wcześniejszej kilkuletniej przynależności do masonerii, nie mógł liczyć na taką, jak jego adwersarz przychylność Hitlera. W efekcie ambitny, przebiegły i zadufany w sobie, pozostawał w orbicie wpływów SS, by cieszyć się względami wysoko postawionego protektora w osobie Heinricha Himmlera.

Namiestnik Kraju Warty i wyrok śmierci

Po napaści Niemiec na Polskę Greiser decyzją Hitlera z 8 września 1939 r. został desygnowany na funkcję szefa administracji cywilnej okupowanego przez Wehrmacht obszaru poznańskiego, zaś miesiąc później objął on stanowisko gauleitera i namiestnika wcielonego do Rzeszy Kraju Warty. Wolno sądzić, że nominacja ta i związany z nią powrót w rodzinne strony były wynikiem jego doskonałej znajomości miejscowych stosunków narodowościowych, a także wypadkową jego bliskich relacji z Martinem Bormannem, późniejszym osobistym sekretarzem Führera.

Od tego momentu rozpoczyna się droga Greisera naznaczona tysiącami ofiar niemieckiego terroru i zbrodni przeciwko Polakom i Żydom, których usunięcie miało stanowić wstęp do stworzenia wzorcowej „prowincji blondynów” oraz „wizytówki niemieckiego Wschodu”. Celem jego polityki była całkowita germanizacja tego terenu poprzez masowe deportacje tzw. obcoplemieńców do Generalnego Gubernatorstwa (do kwietnia 1941 r. ok. 320 tys. osób) oraz osadnictwo kolonistów niemieckich z obszarów Europy Środkowo-Wschodniej i Wschodniej (przybyło ich tu w sumie ponad 500 tys.).

Ambitny, przebiegły i zadufany w sobie, pozostawał w orbicie wpływów SS, by cieszyć się względami wysoko postawionego protektora w osobie Heinricha Himmlera.

W Warthegau, które często określa się mianem „poligonu doświadczalnego narodowego socjalizmu”, Greiser podjął decyzję o utworzeniu najdłużej istniejącego na ziemiach polskich getta, w Łodzi. W grudniu 1941 r. w jego okręgu dokonano pierwszych masowych mordów na ludności żydowskiej w komorach gazowych, a dokładniej w bazie ciężarówek z komorami gazowymi w Chełmnie nad Nerem. W toku realizacji tzw. akcji Inteligencja, czyli likwidacji warstw przywódczych narodu polskiego, w Wartheland z rąk Wehrmachtu, rozmaitych formacji SS i policji do początku 1940 r. zamordowano ponad 10 tys. Polaków i Żydów. Wojnę przeżyło jedynie 15 tys. z 435 tys. osób pochodzenia żydowskiego, które mieszkały na tych ziemiach przed 1939 r.

**"Dni kultury" w Kraju Warty -
otwarcie przebudowanego teatru
miejskiego w Poznaniu. Dzieci
witają Josepha Goebbelsa**

wręczając mu kwiaty. Obok z
prawej widoczny Arthur Greiser -
marzec 1941 r. (NAC)

Gauleiter, który kreował siebie na udzielnego „króla okręgu”, prowadził jednocześnie rygorystyczną segregację rasową, blokując jak tylko mógł Polakom możliwość rejestracji na tzw. volksliście. Był nie tylko bezwzględnie uległym wobec władz reżimu (zwłaszcza Himmlera) wykonawcą rozkazów, ale częstokroć sam inicjował eksterminacyjną politykę.

Za wcielanie w życie ludobójczych idei w Kraju Warty spotkała go najwyższa kara. W maju 1945 r., czyli cztery miesiące po ucieczce z Warthegau, został aresztowany przez wojska amerykańskie w Austrii. Kilka miesięcy później przekazano go Polakom. 9 lipca 1946 r. Najwyższy Trybunał Narodowy w Poznaniu skazał go na śmierć przez powieszenie.

Został stracony 21 lipca 1946 r. na stoku poznańskiej cytadeli w ostatniej publicznej egzekucji w Polsce.

COFNIJ SIĘ